

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI ÉS KORMÁNYZÁSTANI
KUTATÓMŰHELY

VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI ÉS
KORMÁNYZÁSTANI MŰHELYTANULMÁNYOK

2024/10.

PETRUSKA FERENC

**A különleges jogrendi szabályozás nemzetközi mintáinak változása,
különös figyelemmel a Covid19-pandémia és az orosz-ukrán háború
hatásaira**

Rólunk

A műhelytanulmány (working paper) műfaja lehetőséget biztosít arra, hogy a még vállaltan nem teljesen kész munkák szélesebb körben elérhetővé váljanak. Ezzel egyrészt gyorsabban juthatnak el a kutatási részeredmények a szakértői közönséghez, másrészt a közzététel a végleges tanulmány ismertségét is növelheti, végül a megjelenés egyfajta védettséget is jelent, és bizonyítékot, hogy a később publikálandó szövegben szereplő gondolatokat a working paper közzétételekor a szerző már megfogalmazta.

A Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok célja, hogy a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely küldetéséhez kapcsolódó területek kutatási eredményeit a formális publikációt megelőzően biztosítsa, segítve a láthatóságot, a friss kutatási eredmények gyors közzétételét, megosztását és a tudományos vitát.

A beküldéssel a szerzők vállalják, hogy a mű megírásakor az akadémiai őszinteség szabályai és a tudományosság általánosan elfogadott mércéje szerint jártak el. A sorozatban való megjelenésnek nem feltétele a szakmai lektorálás.

A műfaji jellegből adódóan a leadott szövegekre vonatkozó terjedelmi korlát és egységes megjelenési forma nincs, a szerzőtől várjuk az absztraktot és a megjelentetni kívánt művet oldalszámozással, egységes hivatkozásokkal.

A szerző a beküldéssel hozzájárul, hogy a művét korlátlan ideig a sorozatban elérhetővé tegyék, továbbá vállalja, hogy a working paper alapján megírt végleges szöveg megjelenési helyéről a szerkesztőséget legkésőbb a megjelenéssel egy időben értesíti.

A kiadvány ötletét az MTA Jogtudományi Intézet Law Working Papers sorozatának sikeréből merítettük.

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2024/10.

Szerző:

Dr. Petruska Ferenc alezredes PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerkesztő:

Dr. Kádár Pál PhD dandártábornok

Kiadja

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely

Kiadó képviselője

Dr. Kádár Pál PhD dandártábornok

ISSN szám

2786-2283

A kézirat lezárva: 2024. július 31.

Elérhetőség:

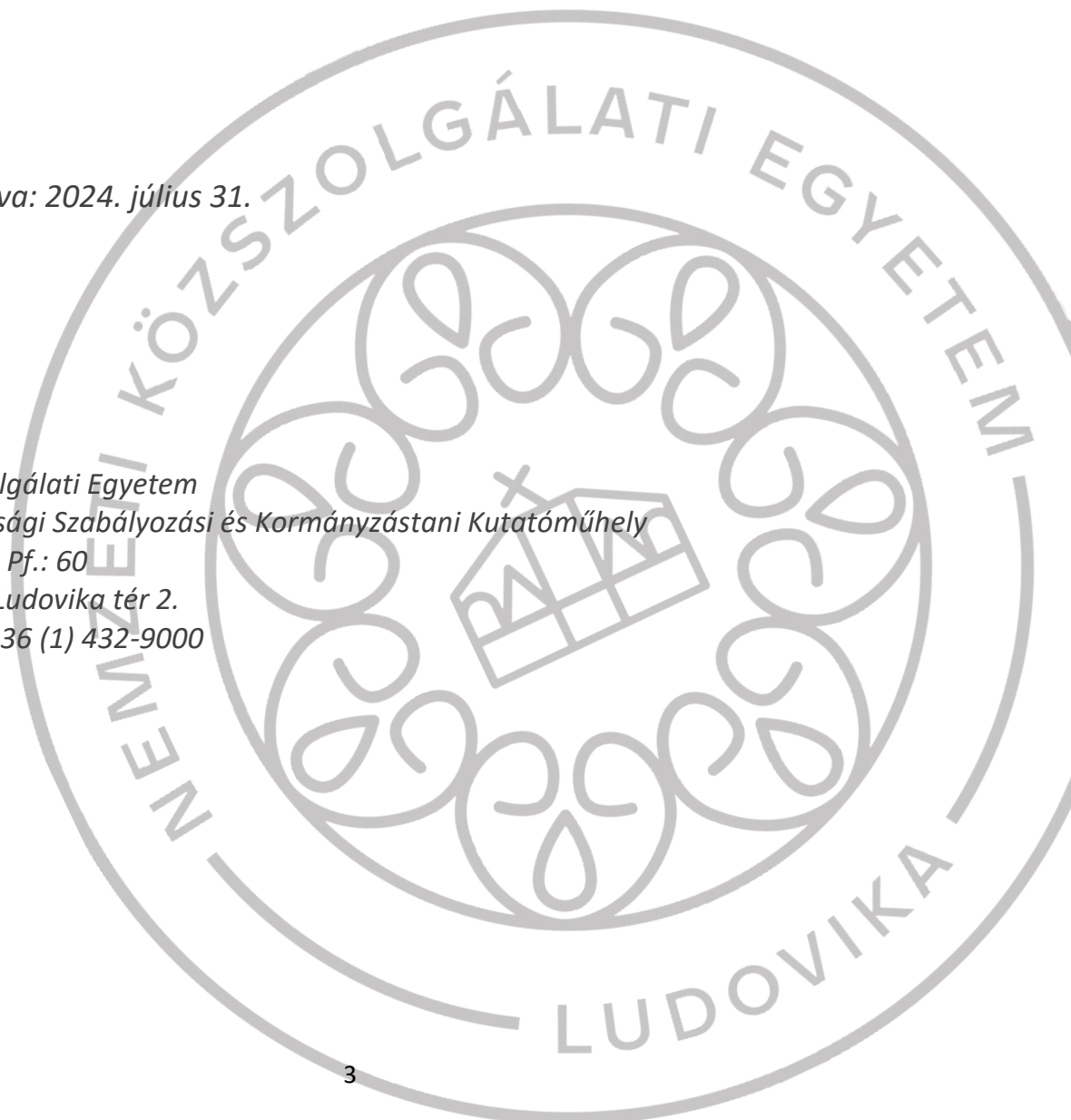
Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely

1441 Budapest, Pf.: 60

Cím: 1083 Bp., Ludovika tér 2.

Központi szám: 36 (1) 432-9000

A KÜLÖNLEGES JOGRENDI SZABÁLYOZÁS NEMZETKÖZI MINTÁINAK VÁLTOZÁSA, KÜLÖNÖS FIGYELEMMEL A COVID19-PANDÉMIA ÉS AZ OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ HATÁSAIRA ²

1. Bevezetés

A COVID-19-világjárvány globális hatása és az ukrajnai konfliktus jelentős változásokat hozott a nemzetközi és belső jogi szabályozásban, hiszen gyors fellépést tett szükségessé, amely világszerte próbára tette az addig hatályos nemzetközi és belső jogrendet. Ez az egészségügyi válság, amelyet egyes szakértők a nemzetközi jog egyik sarkalatos pillanatához, egyenesen grotiusi³ fordulathoz minősítettek, rávilágított a világjárványnak a globális békére és biztonságra jelentett veszélyére. Az államok szigorú szabályozással, sok esetben különleges jogrendi intézkedésekkel igyekeztek korlátozni a pandémia terjedését. Ezek felülírták a normál jogrendi szabályozást, a hatályos normákat, amelyek folyamatos kiigazítást igényeltek, miközben fenntartották az alapjogi garanciákat. A pandémai erős nyomás alá vette az érintett országokat, hogy ne csak a meglévő különleges jogrendi tényállásokat léptessék hatályba, hanem egyes tényállási elemek tárgyi hatályát terjesszék ki járvány esetére is, javítsák az egészségügyi intézményrendszerüket és általános reziliencia képességüket. Két évvel a COVID-19 után Oroszország és Ukrajna konfliktusa nyílt háborús összetűzésbe sülyedt, amely csak tovább súlyosbította a pandémia óta meglévő gazdasági és társadalmi zavarokat, megzavarva a nemzetközi ellátási láncokat.

2. Pandémia hatása a különleges jogrendre

A pandémia keményen érintette az egyes országok jogállami kérdéseit, lakmuspapírként bemutatva azok erősségeit, gyengeségeit, valamint hiányosságait is. Általánosan megállapítható, hogy a legtöbb országban a különleges jogrendi szabályozás jelentős kiigazításokat is igényelt. Bár az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO) kulcsszerepet játszott a globális egészségügyi válság kezelésében, de a járványkezelés és a védelmi intézkedések felelőssége és oroszánrésze az egyes államokra hárult.⁴ Az egészségügyi válság előtérbe állította a hatékony intézkedések és a jogi garanciák egyensúlyának fontosságát. Egyes országokban hiányoztak az ilyen súlyú egészségügyi válságkezelésre vonatkozó konkrét szabályok, ami miatt kormányaik megkerülték vagy felülírták a normál jogrendi működést és túllépték hatáskörüket. Másokban hiányoztak az COVID19 súlyú járványhelyzetekre vonatkozó konkrét vagy a hatóságoknak elégséges mozgásteret megengedő szabályok, ami miatt

¹ PETRUSKA Ferenc alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszerületi Egyetem, petruska.ferenc@uni-nke.hu

² A mő TKP2021-NVA-16 számú projekt keretében, a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a Tématerületi Kiválósági Program 2021 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

³ Hugo Grotius holland államférfi, a modern nemzetközi jog előfutára után.

⁴ SWIFFEN Amy és NICHOLS Joshua, „Pandemics and Paradigms of Governance: Futures of the Rule of Law in the 21st Century”, *Canadian Journal of Law and Society / Revue Canadienne Droit et Société* 38, 3 (2023. december): 295–296, <https://doi.org/10.1017/cls.2023.30>.

kormányaik különleges jogrendi eszközökhöz, vagy azok további módosításához nyúltak.⁵ A pandémia ösztönözte a kivételes intézkedések és azok garanciális szabályainak újraértékelését olyan országokban, ahol visszaéltek a rendkívüli intézkedések lehetőségével.⁶ A digitális egészségügyi bizonyítványok EU-ban történő bevezetése rávilágított a közegészségügy és az egyéni szabadságjogok közötti egyensúly megteremtésének kihívására. A világvjárvány és az azt követő ukrán-orosz háború egyaránt szabályozási reformokat sürgettek az operativitás és az jogállamiság hatékony fenntartása érdekében.⁷

2.1. Amerikai Egyesült Államok

A COVID-19 pandémia kezelésére az Egyesült Államok szintén veszélyhelyzetet hirdettek ki. A szövetségi szint mellett a tagállamok is saját intézkedéseket és részletszabályokat hoztak a járványhelyzet kezelésére. A COVID-19 világvjárvány idején az Egyesült Államokban szövetségi és állami szintű szabályozást is alkalmaztak. Az elnök országos veszélyhelyzetet hirdetett, felhatalmazást adva az illetékes hatóságoknak a járvány terjedésének megfékezésére irányuló átfogó intézkedésekre. A tagállamok rendkívüli intézkedéseket is alkalmaztak a helyzet kezelésére.⁸

2.2. Ausztria

Az osztrák kormány rendkívüli felhatalmazását az ún. Járványtörvényből kapta és erre alapozta olyan rendkívüli intézkedések kibocsátását, mint a gyülekezési szabadság korlátozása, az üzletek nyitvatartásának korlátozása, valamint utazási korlátozások. A törvény módosításai még többletjogkört biztosítottak a szövetségi egészségügyi miniszternek a járványhelyzetek kezelésére.⁹

2.3. Belgium

A belgák a járványkezelés érdekében az ún. különleges hatáskörök (flamand nyelven: bijzondere machten; franciául: pouvoirs spéciaux) mechanizmusát használták. Ez hatalmazta a fel a parlamentet, hogy járványkezelési kérdésekben meghatározott hatásköröket a belga kormányra ruházzon át. A kormány ezután üzletek nyitvatartását, a gyülekezési jogot, az utazásokat is jogszerűen korlátozhatta.¹⁰

2.4. Csehország

A COVID-19 pandémia kezelésére Csehországban a szükségállapotot (nouzový stav) rendelték el. Ezt a jogi keretet a fertőzések elleni védelemről szóló törvény (Zákon o ochraně veřejného zdraví) tette lehetővé, amelyet a súlyos járványhelyzetre való tekintettel módosítottak. Ezután a szükségállapot különleges jogrendi tényállás már lehetővé tette a cseh kormány számára, hogy olyan intézkedéseket hozzon, mint a kijárási tilalom, a gyülekezési jog korlátozása, az üzletek bezárása és az utazási korlátozások bevezetése. A szükségállapot időtartamát többször meghosszabbították a járványhelyzet

⁵ GARRIDO LÓPEZ Carlos, „The rule of law in response to the COVID-19 emergency: a comparative analysis”, *Revista Catalana de Dret Públic*, 66 (2023. június 14.): 188–203, <https://doi.org/10.58992/rcdp.i66.2023.3877>.

⁶ NGUEMA Ismaelline Eba, „The Rule of Law Tested by covid-19: The Case of Gabon”, *Global Journal of Comparative Law* 12, 1 (2023. január 12.): 70–100, <https://doi.org/10.1163/2211906X-12010004>.

⁷ EGGER Clara és MAGNI-BERTON Raul, „Compulsory Medical Examinations and “Green Pass””, in *Covid-19 Containment Policies in Europe*, szerk. EGGER Clara, MAGNI-BERTON Raul és DE SAINT-PHALLE Eugénie, International Series on Public Policy (Cham: Springer Nature Switzerland, 2024), 265–278, https://doi.org/10.1007/978-3-031-52096-9_15.

⁸ KÁDÁR Pál, szerk., *A védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja*, első kiadás (Budapest: Nemzeti Közszerológálati Egyetem Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatómúhely, 2023), 77–78, <https://hkk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-elet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/tkp2021-nva-16-vedelmi-es-biztonsagi-szabalyrendszer-reform>.

⁹ Uo., 48–49.

¹⁰ Uo., 64–65.

alakulásának megfelelően. A Covid-19-járvány idején Csehországban és Magyarországon is szükséges volt tartalmában új különleges jogrendet kihirdetni, amely lehetővé tette a kormány számára, hogy hatékonyan védekezzen a pandémiával szemben.¹¹

2.5. Dánia

Dániában módosították a 2019-es járványtörvényt (Lov om foranstaltninger mod smitsomme og andre overførbare sygdomme) a COVID-19 világjárvány operatívabb kezelése érdekében. Ezek a módosítások felhatalmazták az egészségügyi minisztert arra, hogy olyan intézkedéseket hajtson végre, mint a fertőzékenység személyek elkülönítése, az összejövetelek betiltása, valamint a pandémiás intézkedések szükség szerinti módosítása vagy visszavonása.¹²

2.6. Egyesült Királyság

A világjárvány kezdetén az Egyesült Királyság kormánya a polgári védelemről szóló 2004. évi törvényt (Civil Contingencies Act) alkalmazta a kijárási tilalom, a gyülekezési korlátozások, az üzletek bezárása és az utazás korlátozása érdekében. A járvány erősödésekor kormány viszont egyre inkább az 1984. évi közegészségügyi törvényre (Civil Contingencies Act) és a sietve elfogadott 2020-as koronavírus-törvényre (Coronavirus Act) támaszkodott a kijárási és gyülekezési korlátozások, üzletek bezárása és utazási korlátozások érvényesítése érdekében.¹³ Ez utóbbi törvény számos ismeretlen, előzmények nélküli és vitatott intézkedés jogalapját teremtette meg.¹⁴

2.7. Észtország

Észtországban is különleges jogrendet, pontosabban veszélyhelyzetet hirdettek a COVID-19 válság kezelésére. Ennek a jogalapjául a rendkívüli állapotról szóló törvény (Hädaolukorra seadus) szolgált. A veszélyhelyzet felhatalmazta a hatóságokat olyan intézkedések végrehajtására, mint a kijárási tilalom, a gyülekezések korlátozása, az üzletek bezárása és az utazási korlátozások.¹⁵

2.8. Franciaország

Franciaországban a COVID-19 világjárvány idején (egészségügyi) szükségállapotot (état d'urgence sanitaire) hirdettek ki a Közegészségügyi Kódex (Code de la santé publique) segítségével. Ez a kormány számára felhatalmazást ad a különféle korlátozások végrehajtására, beleértve a kijárási tilalmat, a rendezvények tilalmát, az üzletek bezárását és az utazási korlátozásokat. A Parlament több alkalommal is meghosszabbította a szükségállapot időtartamát.¹⁶

2.9. Hollandia

Hollandiában a normál jogrendi szabályozás keretein belül kezelték a pandémiát. A magyar szabályozással ellentétben nem a fenyegetés irányából differenciál a holland szabályozás, hanem a kormányzati döntéscentrum szélesítése, illetve haderőre ruházott hatáskörök kiterjesztése és az alapjogkorlátozás mentén. A szükségállapotot a holland király hirdette ki rendeletben, amelyet az érvényességéhez hivatalos lapban is meg kellett jelentetni.¹⁷ Legtöbb intézkedést a helyi hatóságok

¹¹ Uo., 41–47.

¹² Uo., 68–69.

¹³ Uo., 55–56, 73–75.

¹⁴ MOOSAVIAN Rebecca, WALKER Clive és BLICK Andrew, „Coronavirus legislative responses in the UK: regression to panic and disdain of constitutionalism”, *Northern Ireland Legal Quarterly* 73, 1 (2022. május 12.): 102–137, <https://doi.org/10.53386/nilq.v73i1.1001>.

¹⁵ KÁDÁR, A *védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja*, 69–72.

¹⁶ Uo., 59–63.

¹⁷ Kivételes helyzetek szabályairól szóló 1996. évi törvény 1. § (1)-(3) bek.

hajtották végre és valósították meg a katasztrófa-forgatókönyveket, míg a válság erősödése idején a kormányzati felügyelet élvezett elsőbbséget. A polgármesterek kiterjedt felhatalmazást kaptak a járvány kezelésére, lehetővé téve számukra a kijárási tilalmat, a gyülekezések megtiltását és az üzletek bezárását.¹⁸

2.10. India

A COVID-19 világjárvány idején Indiában nemzeti szükségállapotot (National Emergency) hirdettek ki, amely lehetővé tette a központi kormány számára, hogy széleskörű rendkívüli intézkedéseket vezessen be, például kijárási tilalmat, betiltson a gyülekezéseket, bezárja a vállalkozásokat és utazási korlátozásokat írjon elő a vírus terjedésének megakadályozása érdekében¹⁹

2.11. Japán

Japánban az új típusú influenzával szembeni fellépésről szóló 2012. évi törvényt (新型インフルエンザ等対策特別措置法) módosították a COVID-19 járvány miatt. A változtatások lehetővé tették a miniszterelnök számára, hogy veszélyhelyzetet hirdessen. A helyi prefektusok (地方知事) pedig felhatalmazást kaptak arra, hogy járványügyi korlátozásokat vezessenek be, például korlátozzák a lakosság mozgását és bezárják a nyilvánosan működő közintézményeket és egyéb létesítményeket.²⁰

2.12. Kanada

A COVID-19 világjárvány idején a kanadai tartományok és önkormányzatok vészhelyzeti intézkedéseket hajtottak végre. Széleskörű felhatalmazást kaptak az önkormányzatok a helyzet kezelésére: kijárási tilalmat vezettek be, megtiltották a gyülekezéseket, bezárták az üzleteket és utazási korlátozásokat vezettek be. A kormányzati ezeken kívül felállított egy járványügyi megfigyelési rendszert. Bár Kanadában nem volt szükség a meglévő törvényi szabályozás módosítására, az ország már a pandémia kezdeti szakaszában meglepően szigorú (például kijárási korlátozások) intézkedéseket alkalmazott.²¹

2.13. Lengyelország

Lengyelországban veszélyhelyzetet (stan zagrożenia epidemicznego) hirdettek a globális COVID-19 világjárvány miatt. A kihirdetés jogalapját és részleteit a fertőző betegségekről szóló törvény (Ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi) szabta meg, amely felhatalmazza az egészségügyi minisztert különböző protokollok végrehajtására, mint például a maszkra vonatkozó utasítások, a társadalmi távolságtartásra vonatkozó irányelvek, az utazási korlátozások és a gyülekezési korlátozások. Ezenkívül a COVID-19-re vonatkozó külön rendelet további járványelhárítási intézkedéseket tett lehetővé a gazdasági tevékenységek és az egészségügyi szolgáltatások tekintetében.²²

¹⁸ KÁDÁR, A *védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja*, 65–66.

¹⁹ Uo., 80–81.

²⁰ HIGUCHI Yuka, KANEDA Yudai és TANIMOTO Tetsuya, „Japan’s COVID-19 Treatment Strategy: An Examination of Approved Oral Medications”, *Clinical and Translational Science* 16, 11 (2023. november): 2075–2077, <https://doi.org/10.1111/cts.13628>; KÁDÁR, A *védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja*, 82–84.

²¹ CHEN Mengyao, WU Yuehua és JIN Baisuo, „Evaluation of the Canadian Government Policies on Controlling the COVID-19 Outbreaks”, *Statistical Theory and Related Fields* 7, 3 (2023. július 3.): 223–234, <https://doi.org/10.1080/24754269.2023.2201108>.

²² UNIVERSITY OF WARSAW (POLAND) és UTRATA Anna, „The Legality of the Restrictions of the Civil and Political Rights in Poland During the First Wave of the Coronavirus Pandemic”, *Polish Political Science Yearbook* 51 (2022. december 31.): 1–16, <https://doi.org/10.15804/ppsy202225>; SZELĄG Tomasz, „Zmiany w wybranych przepisach ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 wprowadzone w związku z pandemią COVID-19”,

2.14. Luxemburg

Luxemburg a krízishelyzet (état de crise) különleges jogrendi tényállást használta a COVID-19 járvány kezelésére. A nagyhercegnek felhatalmazása volt különböző lépések végrehajtására a vírus terjedésének ellenőrzésére, például a mozgás korlátozására, a társadalmi távolságtartásra vonatkozó irányelvek betartatására, a maszk viselésének kötelezővé tételére és a nem létfontosságú intézmények bezárására.²³

2.15. Magyarország

A magyar Kormány szükségállapotot hirdetett a COVID-19 járvány miatt. Az ehhez hasonló járványok jelentős globális hatást gyakoroltak a jogrendszerekre, így Magyarországra is. Szerepet játszott az Alaptörvény kilencedik módosításában, amely hatról háromra csökkentette a különleges jogrendi tényállásokat, ideértve a veszélyhelyzetet, amelynek tárgyi hatályát kiterjesztette a világjárványokra is.²⁴ Mindez 2022. november 1-jén lépett hatályba, miután a tizedik módosítás előrehozta az eredetileg 2023. július 1-jére tervezett hatálybalépést.²⁵ A COVID-19 pandémia miatt kihirdetett veszélyhelyzetet a magyar országgyűlés több ízben is meghosszabbította. Külön említést érdemel a Magyar Honvédség közreműködése és az ehhez kapcsolódó intézkedések. A Kormány számos rendkívüli intézkedést tett a vírus terjedésének visszaszorítása érdekében, többek között a maszkviselés betartatását, a távolságtartást, a gyülekezések és nagyobb rendezvények betiltását, a kórházparancsnoki rendszer kiépítését, az üzletek bezárását és a kijárási korlátozást.²⁶

Rocznik Administracji Publicznej 9 (2023. szeptember 29.): 177–188, <https://doi.org/10.4467/24497800RAP.23.011.18307>.

²³ KÁDÁR, A *védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja*, 69–70.

²⁴ FARKAS Ádám, „Gondolatok a koronavírus-járvány és a védelmi, biztonsági szabályozás kölcsönhatásairól”, *Belügyi Szemle* 68, 5 (2020. május 15.), <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.5.1>.

²⁵ KÁDÁR, A *védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja*; KÁDÁR Pál, „A különleges jogrendi szabályozás új keretei és feladatainak elemzése”, *Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok* 2022, 10 (2022), <https://hhk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-élet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/muhelytanulmanyok/2022>; KÁDÁR Pál, „A magyar védelem és biztonság szabályozás reformjának rövid áttekintése”, *Hadtudomány* 32, 1 (2022. június 19.); FARKAS Ádám és KÁDÁR Pál, szerk., *Magyarország katonai védelmének közjogi alapjai* (Budapest: Zrínyi Kiadó, 2016), <http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2017/12/Mo-katonai-kozjogi-web.pdf>; FARKAS Ádám, *A védelem és biztonság-szavatolás szabályozásának alapkérdései Magyarországon* (Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2022), https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/Farkas%20%C3%81d%C3%A1m-A%20v%C3%A9delem%20%C3%A9s%20biztons%C3%A1g-szavatol%C3%A1s%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1s%C3%A1nak%20alapk%C3%A9rd%C3%A9sei%20Magyarorsz%C3%A1gon_online.pdf.

²⁶ TILL Szabolcs, „A Magyar Honvédség feladatrendszerének perspektivikus irányai a 2021-2030 időtávban, kapcsolódva a NATO új stratégiai koncepciójának víziójához”, *Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok* 2021, 1 (2021), [https://hhk.uni-nke.hu/VBSZK%20M%C5%B1helytanulm%C3%A1nyok%202021_1_%20Till%20%20Szabolcs%20P%C3%A9ter_A%20Magyar%20Honv%C3%A9ds%C3%A9g%20feladatrendszer%C3%A9nek%20perspektivikus%20ir%C3%A1nyai%20a%202021-2030%20id%C5%91t%C3%A1vban,%20kapcsol%C3%B3dva%20a%20NATO%20%C3%BAj%20strat%C3%A9giai%20koncepci%C3%B3j%C3%A1nak%20v%C3%ADzi%C3%B3j%C3%A1hoz.pdf](https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/VBSZK%20M%C5%B1helytanulm%C3%A1nyok%202021_1_%20Till%20%20Szabolcs%20P%C3%A9ter_A%20Magyar%20Honv%C3%A9ds%C3%A9g%20feladatrendszer%C3%A9nek%20perspektivikus%20ir%C3%A1nyai%20a%202021-2030%20id%C5%91t%C3%A1vban,%20kapcsol%C3%B3dva%20a%20NATO%20%C3%BAj%20strat%C3%A9giai%20koncepci%C3%B3j%C3%A1nak%20v%C3%ADzi%C3%B3j%C3%A1hoz.pdf); TILL Szabolcs, *A honvédelmi alkotmányosság 30 éve Magyarországon* (Budapest: Zrínyi Kiadó, 2017); FARKAS Ádám és KELEMEN Roland, *Székely és Kharübdisz között – Tanulmányok a különleges jogrend elméleti és pragmatikus kérdéseiről, valamint nemzetközi megoldásairól* (Budapest: Palatia Nyomda és Kiadó Kft., 2020), http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2020/11/Szk%C3%BClla-%C3%A9s-Kar%C3%BCbdisz_Online.pdf.

2.16. Németország

Németországban a szövetségi és tartományi kormányok hatáskörét kiterjesztették a fertőzések elleni védekezésről szóló törvény (Infektionsschutzgesetz) módosításával a COVID-19-válság kezelése érdekében. Németországban a szövetségi és tartományi kormányzat ezáltal nagyobb felhatalmazást kapott a COVID-19 krízis kezelésére azért, hogy speciális intézkedést vezethetett be a koronavírus ellen, korlátozva és lassítva annak terjedését. A rendkívüli intézkedések további megelőző lépéseket és különféle módszereket tartalmaztak a betegség kezelésére. A jogszabály lehetővé tette a gyülekezési tilalmat, az üzlet bezárását és az utazás korlátozását.²⁷

2.17. Spanyolország

Spanyolországban a COVID-19 pandémia kezelésére ún. riadókészültséget (el estado de alarma) hirdették ki. Az alkotmány 116. cikke lehetővé tette a kormánynak, hogy olyan intézkedéseket hajtson végre, mint a kijárási és az összejövetelek korlátozása, az üzletek bezárása és az utazási korlátozása. Ezt a különleges jogrendi tényállást többször is meghosszabbították a spanyol országgyűlési képviselők.²⁸

2.18. Szlovákia

Szlovákiában a COVID-19 járvány korai szakaszában a kormány veszélyhelyzetet (núdzový stav) hirdetett. Ezt az állambiztonsági törvény (Zákon o špeciálnom stave štátu) tette lehetővé, amely olyan intézkedéseket tett lehetővé, mint a kijárási tilalom, a gyülekezési tilalom és az üzletek bezárása. Az egészségügyi válság súlyosbodásával újabb különleges jogrendi tényállást, azaz szükségállapotot (výnimočný stav) hirdettek ki, ami az alapjogok további korlátozását is lehetővé tette. A szükségállapot és a veszélyhelyzet időtartamát ismételtelen meghosszabbították a járványhelyzet alakulásának megfelelően.²⁹

Az egészségügyi válság tehát minden országban megkövetelte a hatékony intézkedések és a jogi garanciák közötti egyensúly biztosítását.

3. A háború hatása egyes államok nemzeti védelmi alkotmányosságra

Az orosz és ukrán konfliktus hatással volt az európai nemzetek védelmi alkotmányára, valamint további bonyolult változásokhoz vezetett az alsóbb szintű a védelmi szabályozásban. Ez rávilágított annak fontosságára, hogy az európai országok újraértékeljék jogi kereteiket, hogy ezáltal is megfeleljenek az operativitásnak,

²⁷ KLAFFKI Anika, „Fighting COVID 19 – Legal Powers and Risks: Germany”, *Verfassungsblog: On Matters Constitutional*, 2020. március 20., <https://doi.org/10.17176/20200321-003123-0>; KÁDÁR, A *védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja*, 55–55.

²⁸ KELEMEN Roland, „Spanyolország különleges jogrendi szabályai az alkotmány és a különleges jogrendre vonatkozó organikus törvény rendelkezései alapján”, *Hadijogi Szemle*, 2019, 9, <http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2019/02/2019-3-Kelemen.pdf>.

²⁹ GAJDOŠOVÁ Martina, „‘Coronavirus-Delegated’ Law-Making and the Official Publication Instruments – A Review of the Latest Decision of the Slovakian Constitutional Court”, *osteuropa recht* 68, 2 (2022): 235–253, <https://doi.org/10.5771/0030-6444-2022-2-235>; KAŠČÁK Dávid, „Area, Extent, and Restriction of Fundamental Rights During the Special Legal Order, with Exceptional Regard to the Epidemiological Situation in the Territory of the Slovak Republic”, *Central European Journal of Comparative Law* 2, 2 (2021. november 20.): 81–100, <https://doi.org/10.47078/2021.2.81-100>.

jogállamiságnak és a globális és európai normáknak.³⁰ Az ukrán menekültek beáramlása olyan országokba, mint Lengyelország, Németország, Magyarország és Csehország, bonyolult menekültügyi, rendészeti és egyéb jogi (például foglalkoztatási, elhelyezési) kérdéseket sürget, és arra készítette ezeket a nemzeteket, hogy biztosítsák a menekültek jogait olyan nemzetközi megállapodások alapján, mint az 1951-es menekültügyi egyezmény (1951. évi genfi konvenció) és annak 1967-es jegyzőkönyve.³¹ Az elmúlt két évben egyre világosabbá válik az új bűncselekmények és speciális igazságszolgáltatási rendszerek iránti igény. Az EU tagországok más uniós nemzetek tapasztalatainak felhasználásával igyekeznek javítani az igazságszolgáltatás hatékonyságát.³²

Összefoglalás és következtetések

Az oroszországi és ukrajnai konfliktus, valamint a COVID-19 világjárvány nagymértékben érintette a nemzetközi jogot és nemzeti, belső jogrendszereket. Ezek az események rávilágítanak a rugalmas jogi keretek fontosságára, miközben új kérdéseket vetnek fel a jogszerűséggel, az alapvető jogok védelmével és a világméretű együttműködéssel kapcsolatban. A rendkívüli intézkedések végrehajtása a járvány idején, valamint a háborúból eredő jogi és humanitárius problémák hangsúlyozták a szabályozási reform szükségességét. Ezek a helyzetek a védelmi szabályozás teljes újraértékelését is sürgették. A jogrendszer folyamatos fejlesztése, a jobb globális együttműködés, a jogállamiság támogatása és az alapvető jogok érvényesítése elengedhetetlen a jövőbeli háborús és globális pandémiás kihívások hatékony kezeléséhez.

³⁰ ROGACH O. és BELOV D., „Changing the modern paradigm of Ukrainian law in the face of military aggression by the Russian Federation”, *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 70 (2022. június 18.): 136–140, <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.19>.

³¹ GUILD Elspeth és GROENENDIJK Kees, „The impact of war in Ukraine on EU migration”, *Frontiers in Human Dynamics* 5 (2023. június 2.): 1189625, <https://doi.org/10.3389/fhumd.2023.1189625>.

³² YAROSLAV MUDRYI NATIONAL LAW UNIVERSITY, KUSHNIRENKO Oleksandr, ZAVIALOV Yehor, YAROSLAV MUDRYI NATIONAL LAW UNIVERSITY, KOZMINA Yuliia és YAROSLAV MUDRYI NATIONAL LAW UNIVERSITY, „RESTRICTIONS ON HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN WAR: CONSTITUTIONAL AND LEGAL ASPECT”, *International scientific journal „Internauka”. Series: „Juridical Sciences”*, 4(50) (2022), <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2022-4-8049>.

Irodalomjegyzék

CHEN, Mengyao, WU, Yuehua és JIN, Baisuo. „Evaluation of the Canadian Government Policies on Controlling the COVID-19 Outbreaks”. *Statistical Theory and Related Fields* 7, 3 (2023. július 3.): 223–234. <https://doi.org/10.1080/24754269.2023.2201108>.

EGGER, Clara és MAGNI-BERTON, Raul. „Compulsory Medical Examinations and “Green Pass””. In *Covid-19 Containment Policies in Europe*, szerkesztette Clara EGGER, Raul MAGNI-BERTON és Eugénie DE SAINT-PHALLE, 265–278. International Series on Public Policy. Cham: Springer Nature Switzerland, 2024. https://doi.org/10.1007/978-3-031-52096-9_15.

FARKAS, Ádám. *A védelem és biztonság-szavatolás szabályozásának alapkérdései Magyarországon*. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2022. https://hbk.uni-nke.hu/document/hbk-uni-nke-hu/Farkas%20%C3%81d%C3%A1m-A%20v%C3%A9delem%20%C3%A9s%20biztons%C3%A1g-szavatol%C3%A1s%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1s%C3%A1nak%20alapk%C3%A9rd%C3%A9sei%20Magyarorsz%C3%A1gon_online.pdf.

———. „Gondolatok a koronavírus-járvány és a védelmi, biztonsági szabályozás kölcsönhatásairól”. *Belügyi Szemle* 68, 5 (2020. május 15.). <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.5.1>.

FARKAS, Ádám és KÁDÁR, Pál, szerk. *Magyarország katonai védelmének közjogi alapjai*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2016. <http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2017/12/Mo-katonai-kozjogi-web.pdf>.

FARKAS, Ádám és KELEMEN, Roland. *Szkülla és Kharübdisz között – Tanulmányok a különleges jogrend elméleti és pragmatikus kérdéseiről, valamint nemzetközi megoldásairól*. Budapest: Palatia Nyomda és Kiadó Kft., 2020. http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2020/11/Szk%C3%BClla-%C3%A9s-Kar%C3%BCbdisz_Online.pdf.

GAJDOŠOVÁ, Martina. „‘Coronavirus-Delegated’ Law-Making and the Official Publication Instruments – A Review of the Latest Decision of the Slovakian Constitutional Court”. *osteuropa recht* 68, 2 (2022): 235–253. <https://doi.org/10.5771/0030-6444-2022-2-235>.

GARRIDO LÓPEZ, Carlos. „The rule of law in response to the COVID-19 emergency: a comparative analysis”. *Revista Catalana de Dret Públic*, 66 (2023. június 14.): 188–203. <https://doi.org/10.58992/rcdp.i66.2023.3877>.

GUILD, Elspeth és GROENENDIJK, Kees. „The impact of war in Ukraine on EU migration”. *Frontiers in Human Dynamics* 5 (2023. június 2.): 1189625. <https://doi.org/10.3389/fhumd.2023.1189625>.

HIGUCHI, Yuka, KANEDA, Yudai és TANIMOTO, Tetsuya. „Japan’s COVID-19 Treatment Strategy: An Examination of Approved Oral Medications”. *Clinical and Translational Science* 16, 11 (2023. november): 2075–2077. <https://doi.org/10.1111/cts.13628>.

KÁDÁR, Pál. „A különleges jogrendi szabályozás új keretei és feladatainak elemzése”. *Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok* 2022, 10 (2022). <https://hbk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-élet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/muhelytanulmányok/2022>.

———. „A magyar védelem és biztonság szabályozás reformjának rövid áttekintése”. *Hadtudomány* 32, 1 (2022. június 19.).

— — —, szerk. *A védelmi és biztonsági szabályozás magyarországi reformja*. Első kiadás. Budapest: Nemzeti Közszerzői Egyetem Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely, 2023. <https://hhk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-elet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/tkp2021-nva-16-vedelmi-es-biztonsagi-szabalyrendszer-reform>.

KAŠČÁK, Dávid. „Area, Extent, and Restriction of Fundamental Rights During the Special Legal Order, with Exceptional Regard to the Epidemiological Situation in the Territory of the Slovak Republic”. *Central European Journal of Comparative Law* 2, 2 (2021. november 20.): 81–100. <https://doi.org/10.47078/2021.2.81-100>.

KELEMEN, Roland. „Spanyolország különleges jogrendi szabályai az alkotmány és a különleges jogrendre vonatkozó organikus törvény rendelkezései alapján”. *Hadjogi Szemle*, 2019, 9. <http://www.hadjog.hu/wp-content/uploads/2019/02/2019-3-Kelemen.pdf>.

KLAFKI, Anika. „Fighting COVID 19 – Legal Powers and Risks: Germany”. *Verfassungsblog: On Matters Constitutional*, 2020. március 20. <https://doi.org/10.17176/20200321-003123-0>.

MOOSAVIAN, Rebecca, WALKER, Clive és BLICK, Andrew. „Coronavirus legislative responses in the UK: regression to panic and disdain of constitutionalism”. *Northern Ireland Legal Quarterly* 73, 1 (2022. május 12.): 102–137. <https://doi.org/10.53386/nllq.v73i1.1001>.

NGUEMA, Ismaelline Eba. „The Rule of Law Tested by covid-19: The Case of Gabon”. *Global Journal of Comparative Law* 12, 1 (2023. január 12.): 70–100. <https://doi.org/10.1163/2211906X-12010004>.

ROGACH, O. és BELOV, D. „Changing the modern paradigm of Ukrainian law in the face of military aggression by the Russian Federation”. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 70 (2022. június 18.): 136–140. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.19>.

SWIFFEN, Amy és NICHOLS, Joshua. „Pandemics and Paradigms of Governance: Futures of the Rule of Law in the 21st Century”. *Canadian Journal of Law and Society / Revue Canadienne Droit et Société* 38, 3 (2023. december): 295–296. <https://doi.org/10.1017/cls.2023.30>.

SZELĄG, Tomasz. „Zmiany w wybranych przepisach ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 wprowadzone w związku z pandemią COVID-19”. *Rocznik Administracji Publicznej* 9 (2023. szeptember 29.): 177–188. <https://doi.org/10.4467/24497800RAP.23.011.18307>.

TILL, Szabolcs. *A honvédelmi alkotmányosság 30 éve Magyarországon*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2017.

— — —. „A Magyar Honvédség feladatrendszerének perspektivikus irányai a 2021-2030 időtávban, kapcsolódva a NATO új stratégiai koncepciójának víziójához”. *Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok* 2021, 1 (2021). https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/VBSZK%20M%C5%B1helytanulm%C3%A1nyok%202021_1_%20Till%20%20Szabolcs%20P%C3%A9ter_A%20Magyar%20Honv%C3%A9ds%C3%A9g%20feladatrendszer%C3%A9nek%20perspektivikus%20ir%C3%A1nyai%20a%202021-2030%20id%C5%91t%C3%A1vban,%20kapcsol%C3%B3dva%20a%20NATO%20%C3%BAj%20strat%C3%A9giai%20koncepci%C3%B3j%C3%A1nak%20v%C3%ADzi%C3%B3j%C3%A1hoz.pdf.

UNIVERSITY OF WARSAW (POLAND) és UTRATA, Anna. „The Legality of the Restrictions of the Civil and Political Rights in Poland During the First Wave of the Coronavirus Pandemic”. *Polish Political Science Yearbook* 51 (2022. december 31.): 1–16. <https://doi.org/10.15804/pps202225>.

YAROSLAV MUDRYI NATIONAL LAW UNIVERSITY, KUSHNIRENKO, Oleksandr, ZAVIALOV, Yehor, YAROSLAV MUDRYI NATIONAL LAW UNIVERSITY, KOZMINA, Yuliia és YAROSLAV MUDRYI NATIONAL LAW UNIVERSITY. „RESTRICTIONS ON HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN WAR: CONSTITUTIONAL AND LEGAL ASPECT”. *International scientific journal „Internauka”*. Series: „Juridical Sciences”, 4(50) (2022).
<https://doi.org/10.25313/2520-2308-2022-4-8049>.

